

Orosz István

Szalma Edit

Orosz István sokoldalú művész. Grafikai mellett animációs filmmel is foglalkozik. Plakátjaival sok külföldi és magyarországi kiállításon vett részt. A Nyugat-Magyarországi Egyetem tanára, könyvet ír, publikál, és még sorolhatnám.

– Kevés művész mondhatja el magáról, hogy ilyen töretlen a pályafutása, mint a Tiéd. Hogyan emlékszel vissza a kezdetekre? Milyen lehetőségeid voltak a főiskola elvégzése után? Kitől, kiktől kaptál segítséget, útmutatást?

– Valóban sok dologgal foglalkozom egyszerre, de ez a bizonytalanság jele is lehet. Amikor az Iparművészetre jelentkeztem, még abban sem voltam biztos, hogy grafikus akarok lenni, az

irodalom érdekelt inkább, ezért kerestem a főiskolán az illusztrációt; és a színház, ezért kezdtem plakáttal foglalkozni. Diplomára is színházplakátokat készítettem, aminek aztán az lett a következménye, hogy díszlettervezői megbízásokat is kaptam. Akkor hagytam csak abba, amikor önálló rövidfilmeket kezdtem rajzolni a Pannónia Filmstúdióban. A film és a színház egyszerre mégis sok lett volna. Segítette az indulást az, hogy Gyulai Líviusz grafikusművész még a diploma kiállításomon látott munkák alapján följajánlotta, hogy dolgozzunk együtt egy nagyobb megbízáson, sőt egy időben az ő műtermében rajzolhattam. Hasznomra vált, hogy Haiman György tanár úr a főiskola elvégzése után is figyelt arra, amit csinálok, sőt cikket írt

A legmelankolikusabb követ. Holbein Követek című festményének parafrázisa perspektivikus anamorfózis két stádiuma

rólam egy amerikai szakmai folyóiratban, aminek hatására aztán sok „kinti” munkát is kaptam, ami akkoriban igencsak ritka volt. Voltaképpen az a könyv, amin még manapság is dolgozom, szintén az ő ötlete volt. Egyszer azzal hívtam föl, írjak és rajzoljak egy könyvet az anamorfózisokról (ezek azok a jelentés nélküli, torz ábrák, amelyek egyszerre értelmet nyernek, ha egy különleges tükkörtárgy közbeiktatásával vagy valamilyen szokatlan szemszögből nézzük meg őket), és följajánlotta, hogy ő majd megtervezi a tipográfiáját, a kötését, sőt kiadót is talál hozzá.

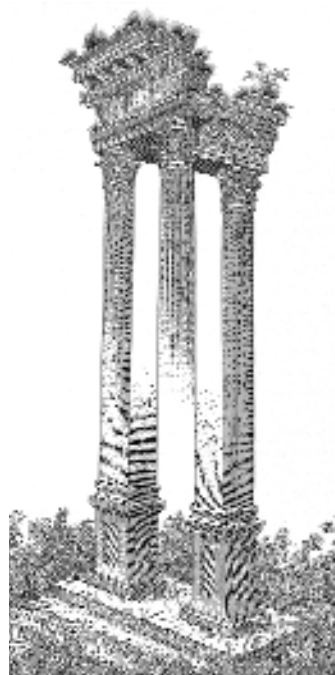

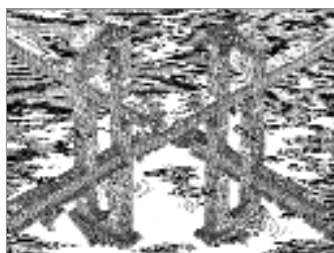
Haiman György (aki valaha a Magyar Grafika állandó szerzői közé számított) már régen nem él, de én azért csak írok és rajzolkol, dolgozom a könyvön, mintha mi sem történt volna. – *Grafikáidban nagyszerűen ötvözöd a hagyományos technikát, az optikai csavarokat, a szemfényvesztés eszközeit. Bizarr nézőpontokat használasz, becsalogatod a nézőt a képeidbe, majd elbizonytalanítod, félrevezeted. Nemcsak egyszerűen láttatsz dolgokat, hanem szokatlan összefüggéseket társz elénk, gondolkodásra készítesz. Hogyan alakult ki ez a világ, mennyire tudatos ez?*

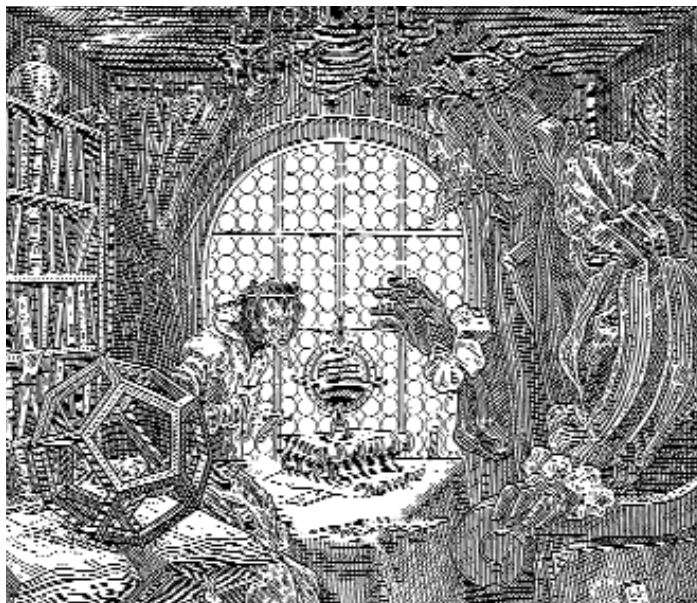
Önarckép Alberttel. Tükkörhengeres anamorfózis. Mellette a Magyar Plakát Társaság plakátja

Lent: Oszlopok

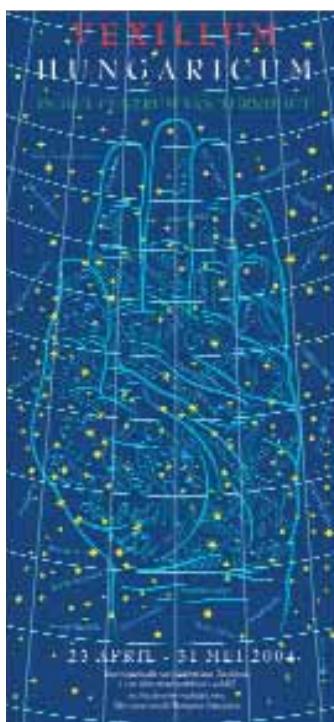

Keresztút

Faust

Magyar Zászló kiállítási plakát

Miért próbálsz manipulálni bennünket, nézőket?

– Dehogyan szeretném én manipulálni azokat, akik a képeimet megnézik. Talán azért tűnik úgy, hogy becsapom őket, hogy illúziókat kínálok nekik a valóság helyett, mert azt gondolom, hogy olykor a valóságban is komplikált csapdákkal szembesülünk. A rajzaim csupán figyelmeztetnek ezekre a csapdákra, felkészítenek rájuk, persze egyszerűbb, ha úgy tetszik, modelált körülmények között. Ha ez hazugságnak látszik, akkor talán azért hazudok, hogy fölhívjam a figyelmet az igazságra. Persze azért az igazság bajnokának se képzelj, bevallom, hogy élvezem, amikor a gyanútlan nézőt is bevonom abba a folyamatba, ami az alkotást kíséri, s ami gyakran strapás és kételyekkel teli. Úgy gondolok rá, mintha egymás cinkosai volnánk; a befejezés ügyis az övé azzal, hogy behelyezi a tükörhengert, megéli a helyes nézőpontot, vagy a retináján megjelenik a második

jelentés, esetleg a tudatában egy harmadik is. Azt hiszem, hogy tudatosan dolgozom, legalábbis ha a sok eldobott vázlatra vagy újrakezdett képre gondolok, akkor nem is mondhatnék mást, ám ha akad olykor egy-egy kegyelmi pillanat, amikor tőlem függetlenül is készül a kép, mintha valaki odaátról is dolgozna rajta, az időjelbe tesz minden evilági erőfeszítést és tudatosságot.

– Rajzaid szignója is „érdekes”. A képek eldugott részleteiben, rajzolt könyvek lapjain vagy borítóján találunk rájuk, UTISZ (görög betűkkel) jelentése Senkise. Mi a közös Odüsszeuszban és Orosz Istvánban?

– Odüsszeusz is álnévként használta ezt a szót, akkor, amikor a küklopszot kellett legyőznie. Emlékszel ugye, a mesére? A szörny szeme világa veszett oda végül. Nekem szerencsére nincs szükségem ilyen durva fellépésre, de mikor az előző kérdésben a szemfényvesztés szót használtad, az valahogy

Zenepavilon

Piranesi Budapesten

illik az Odüsszeusz-Utisz művésznévhez. Bizonyára Török András barátomnak is – aki kitálta nekem ezt a nevet – ilyen gondolatok forogtak a fejében. Nekem meg gyakran kapóra jön ez a skizofrén helyzet a dupla névvel, különösen a kettősjelentésű képek esetén. Közről egy tájkép – ezt készítettem én, távolról egy arcmás – az meg Utiszhoz tartozik.

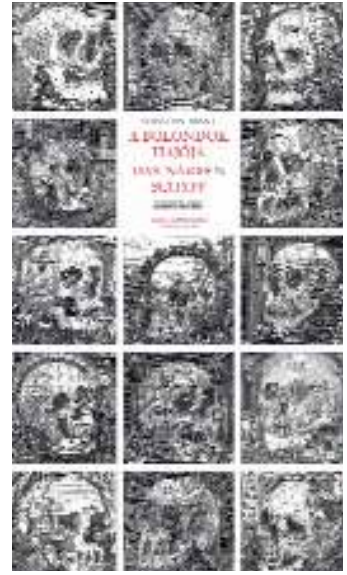
– *Labirintusok, anamorfótikus ábrázolás, titokzatos kertek, archaikus épületrészletekkel, szerkesztett ábrák, sokszorozás. Rajzaidból kiderül, otthon érzed magad a geometria világában. De mi a helyzet a számmisztikával?*

– „Ne lépjen be senki, aki nem ismerős a geometriával” – állítólag a platóni akadémia bejárata fölött volt írva, és van, aki szívesen

odabiggyesztette volna az én egyik kiállításomhoz is ezt a mondatot. Való igaz, nyugodtabb vagyok a munkáim felől, ha nem csupán felszíni látványosság, hanem valami mértani rend is tartozik hozzájuk, bár belátom, ezt a „rendet” nem kell mindig a szó szoros értelmében venni. Aki beleártja magát a kultúrtörténetbe, az nehezen tudja megkerülni azokat a régi vagy

Balassi Bálint CD-borító, a Mistral Együttes által megzenésített Balassiversekhez készített rajz

*Bolondok hajója.
A tíz kötetre tervezett könyv már
megjelent három kötetének
plakátjai*

újabb keletű misztikus tanításokat, amelyek közé az asztrológia, az alkímia vagy éppen a szám-misztika tartozik. Bevallom, nem túlságosan veszem komolyan ezeket, viszont tudom, hogy valamikori „kollégáim” munkáinak megértése lehetetlen volna nélkülük. Mostanában éppen arra próbálok rájönni, hogy vajon Holbein Követek című képének „léjaut”-jához tényleg használta-e

Cornelius Agrippa egyik bűvös számnégyzetét, s miféle rejtett jelentése támad így a festménynek.
– *Hollandiában a Magyar Év keretében többek között Te is kiállítottál. Milyen volt a fogadtatása, beszélj egy kicsit erről!*
– A legszebb kiállításom volt, legalábbis, ami a helyszínt illeti. Hága legközepén egy volt királynői palotában található az Escher Múzeum, amelynek

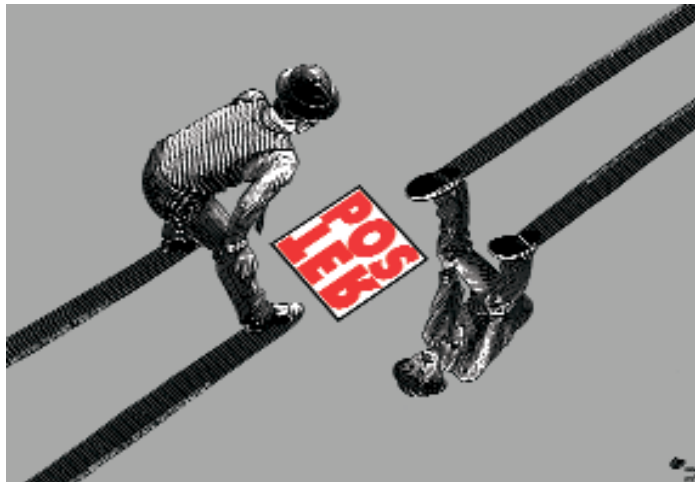
Dürer az erdőben

egy részében más tárlatokat is rendeznek. Én voltam az első külföldi, akit meghívtak a múzeum kurátorai, és Escher hírheteren népszerűsége jót tett az én „statistikámnak” is. Természetesen nem csak az „escheriánus” munkáimat tették ki, hanem a téri anamorfózisokat, a kétyjelentésűeket, a hiányképeket is, sőt egy utrechti filmfesztivállal összehangolva bemutatták legújabb filmemet, Az idő látképeit is.

– A kiállítás katalógusát lapozgatva találtam egy érdekes objectet. Párnákat látunk a fotón, mindegyik párnán egy-egy labirintus rajzolata. Mintha az útvesztők megoldása csak a tudatalattinkban létezne? Hogyan látod ezt?

– Az a kilenc párna egy kicsit visszakanyarít bennünket a számokhoz. Figyeld csak meg, az útvesztők úgy vannak kitalálva, hogy ha a helyes ösvényen közlekedsz, a számokat kapod meg egytől kilencig. Persze, ha a párnák kapcsán az álmok, onnan meg a tudatalatti felé gombolyítod a beszélgetés Ariadnéfonalát, az sincs ellenemre. Ilyesmivel szeretnék én is foglalkozni mostanában, mert egy készülő rajzfilmben éppen

ilyen labirintusok bejárása indítja majd el az álomszerű esemény-sort.

– Plakátjaiddal nem csak a kiállítóteremben találkozhatunk, hanem az utcán is. Igaz, hogy egyre kevesebb szer. A napokban többekkel együtt megalapítottátok a Magyar Plakát Társaságot. Milyen célból alakult meg ez a szervezet, mi volt az oka létrejöttének?

– A plakát hagyományos szerepe átalakulóban van. A vizuális információ közlésének szerepét átvették gyorsabb, célratörőbb, hatékonyabb médiumok. Aki mégis azt mondja, hogy plakát,

A mellékletből kirajzolódó drámaíró arcképe. Shakespeare a II. Richard című drámában ezt írja:

„A könnyben ázó bús szem az egészt részekre törten tükrözi, ahogy perspektív ábra szemből nézve csak zavaros kép, de férdén messziről értelme lesz.”

Fent: Magyar Plakát Társaság plakátja

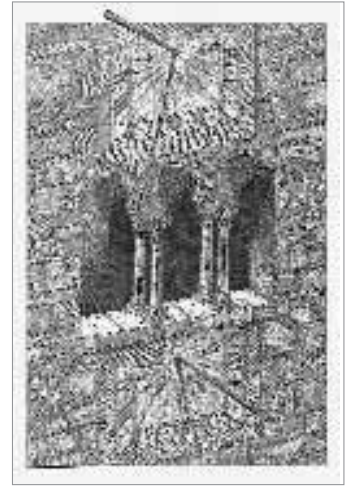
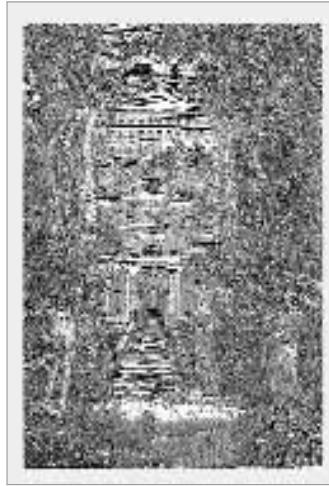
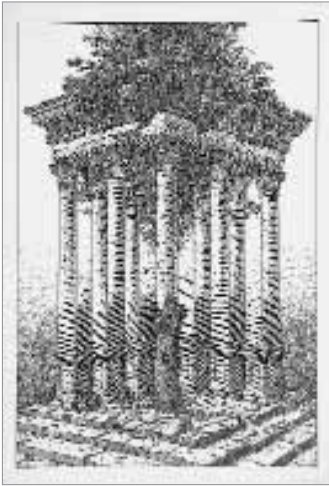
Lent: Kilenc útvesztő

az egy életforma mellett is voksol. Az utcánsétálást választja a tévéelőttülővel szemben, a kávéházbajárót a kukacponthu ellenében, a szabadoncsatanggalólst a pinkóddalregisztrált helyett. Bár reménytelennek látszik az, hogy amire valaha azt mondták, hogy a 20. század művészete, a huszonegyedikben ne tűnjön el, megpróbálunk valamit tenni azért, hogy legalább lelassuljon az agónia és megmaradjon a plakát, vagy

Sohasem vonzottak az új technikai lehetőségek (fotó, számítógép stb.)?

– Természetesen én is ma élek, bár az időben történő emigráció kérdése gyakran eszembe jut. Ismerem a számítógépet, használom is, de a gondolkodás szerepét nem szeretném átadni neki. Tizenöt éve New Yorkban járva megnéztem a 63. utcában az Illusztrátorok Társaságának éves kiállítását. Elenyésző kivétel volt a kézi munka. Szinte mindről

*Mitológia
Tivoliszt
Napóra*

ami még fontosabb, a plakátos gondolkodásmód. A plakát stílárís sajátosságait, a csak rá jellemző tömörítést, a jelképekben fogalmazást, a különleges színhasználatot, az optikai effektusok bátor kiaknázását, a léptékváltás adta lehetőségeket szeretnénk tovább éltetni. Ne felejtjük, hogy volt idő, amikor a plakát hatott megtermékenyítően az úgynevezett magas művészetre, az op-art, a pop-art reklámgrafikai eredetét már jó ideje a művészettörténet taglalja.

– *A kézművesség tisztelete és szépsége árad munkáidból.*

meg lehetett állapítani, hogy melyik komputerprogram mely effektusával dolgozott a grafikus. Két éve újra megnéztem a „termést”, akvarellek, pasztellképek, metszetek, karcok (tőlem is egy), meg persze az amerikai újságrajz tradíciója, a scratch-board. „Digit-art” alig. Ott már, úgy tetszik, a nagy hullám lefutott. Azt hiszem, nálunk is kezd visszaállni a szabadkézi munka becsülete.

– *Már csak egy kérdésem van. Odüsszeusz hazakerkezett, vagy újabb utakra indul?*

– Tőlem kérdezed? Talán Senkise tudja rá a választ.